

બરફી પુરી

ગાંધીય સાહિત્ય માંદર, સુરત

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૩૭૧૩ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ જરહીપુરી

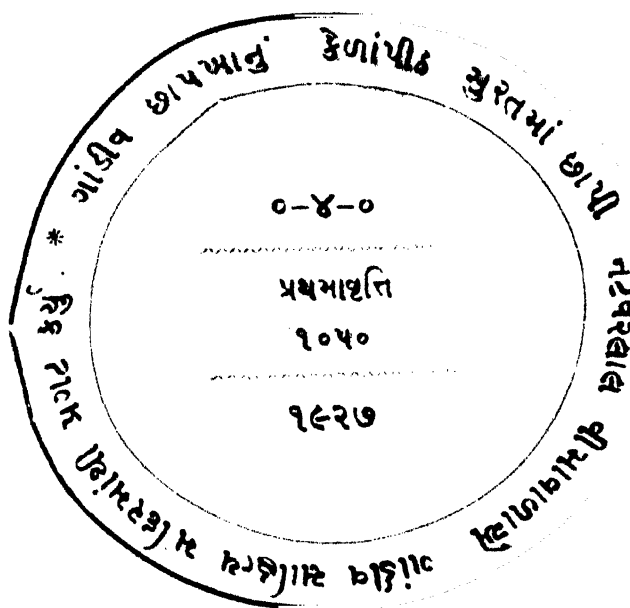
વિષય ૬-૧૩

ગાંધીવં જાલોઘાનમાલા
પુષ્પ: :અગિયારમું

બરફી પુરી

લખનાર
નટવરસીલ વીમાવાળા
સુરત
પ્રગટકર્તા
ગાંધીવં સાહિત્ય મંદિર
૧૮૦ કેળાંપીઠ
સુરત

ગુજરાત વિધાય ઠ ગ્રંથાલય
સમલવાદ
ગુજરાતી કૌપીરાઈટ-સંગ્રહ
૧૩૭૧૩

થોડું જાણવા જોગ

આ વાતનો ઉદ્ભવ એક અદ્ભુત બાલહૃદયમાંથી-
બાલમાનસમાંથીજ થયો છે.

એ એક ઇંગ્રેજ બાલિકા છે. એનું નામ ગ્રેટા. એણે
કેવળ તેર વસંત બાળી છે. પણ આટલી નાનકડી વયમાં
તો તેણે ધ્વિ તરીકે, ચિત્રકાર તરીકે અને બાલ હૃદય પર
ભુરકી નાંખનારી અદ્ભુત વાતો જોડનાર અને કહેનાર
તરીકે અત્યંત ખ્યાતિ મેળવી છે.

સ્ટ્રેન્ડ માસિકના મે ૧૯૨૭ના અંકમાં ગ્રેટાની આ
અને બીજી એક વાત પ્રગટ થઈ છે. તે સાથે તેનો પરિચય
આપતાં લેડી વિન્ટરટને એ નાનકડી બાળાના જે વખાણ
કર્યા છે તેને એ વાત વાંચનાર સૌ કોઈએ સાર્થજ ગણ્યા
હશે.

એ સ્ટ્રેન્ડ અગ્નિચક્ર મારે હાથે ચઢી ગયું. મેં એ
વાતો વાંચી ને હું મુગ્ધ થયો. અને એમાંની બીજી
“એમ્પરર ઓફ ચોકોલેટ્સ” ગુજરાતને ચરણે ખસડે રજુ
થવીજ જોઈએ, એમ મને લાગ્યું. તેજ આ “બરશીપુરી.”

વાંચ્યા પછી ઘણે દહાડે માત્ર સંસ્મરણો પરથી હું
લખવા બેઠો. વિચાર કરી બરશીપુરી નામ પણ ધડધું
અને થોડી વાત પણ લખી.

પછી મારે હાથે કુમાર આપાદ નો અંક ચઢ્યો.
“બરશીપુરીનો રાજા” એજ નામથી એ વાત તેમાં પણ
મેં જોઈ. પણ તે ટુંકાણમાં, પેલી ઇંગ્રેજ વાતના તરજુમા
રૂપેજ. મેં તો જરા વિસ્તારથી લખવા માંડી હતી. વળી
મને કુમારની વાતમાં પાત્ર સ્વદેશી છતાં વાતાવરણ ને
ઉપાડ બંને વિદેશી દેખાયાં. મેં મારી રીતે વાત લખી

નાંખી અને પૂરી કરી. મૂળ ગ્રેટાની અને તેથી કુમારની અને આ વાતમાં ખોખું-આદર્શ-કથાહેતુ એકજ છે. પણ તેના સંયોજનમાં-અને તેની જીણી જીણી વિમતોમાં મેં ઘણોક ફેરફાર કરેલો છે એમ કોઇ જોશે તો તેને માલમ પડશે.

એક બીજી વાત: ગુજરાતના બાળ સાહિત્યમાં બાળકો માટે આ જનનું કથાપુસ્તક આ ત્રીજું છે. “વાઘોનું વન” અને “ગદુધ્ધાર” પછી આ “બરશીપુરી” આવે છે. બાળકથાસંગ્રહો તો ઘણાં બહાર પડ્યા છે: આનંદધારા, ટચુકડી સો વાતો ને બાળ વાર્તાના ભાગો, મુકુલ બકુલ તારામંડળ ને બાળવાર્તાવલિ, વગેરે. પણ ખસેડી કે એ. એલ સિરીઝ પેઠે એકજ વાતનું મોટા ખીખાનું એકજ પુસ્તક-ગુજરાતી પહેલી-બીજી ચોપડી બહુતાં બાળકો વાંચે એવું-બહાર પડે એ શૈલી નવીજ છે.-અને કંઈક સાહસભરી પણ લેખાશે. ગુજરાતના પિતાઓ ને માતાઓ એને કેટલો આદર આપે છે તે જોવાનું છે.

પહેલી બીજી ચોપડી બહુતાં બાળકો શાળાપુસ્તક શિવાય બીજું કંઈ વાંચે એ ખ્યાલ હજી આપણે ત્યાં નવોજ છે. તેને સર્વમાન્ય કે પ્રજાપ્રિય યત્નો કદાચ ઘણી વાર ભાગે. પણ એ ખ્યાલના પ્રચાર પરજ આવા પુસ્તકની આર્થિક સફળતાનો આધાર છે.

પણ આજે તો આશા ને શ્રદ્ધાપૂર્વક આ પુસ્તક ગુજરાતને ચરણે ધરું છું.

નટવર વીમાવાળા

બરફી પુરી

ગાંડીવ સાહિત્ય મંદિર

ગાંડીવ અઠવાડિક

દર રવિવારે પ્રગટ થાય છે.
તેમાં આખા ગુજરાતની ખ-
બરો, નોંધો, રમુજ અને સા-
હિત્યની ચર્ચા પ્રગટ થાય છે.
લવાજમ પો. ખર્ચ સાથે રૂ. ૩).

ગાંડીવ છાપખાનું

ગયા પાત્ર વરસની કારકીર્દિમાં
આ છાપખાનાએ શુદ્ધ અને
સ્વચ્છ છાપકામ કરવા માટે
અજબ ખ્યાલ મેળવી છે

ગાંડીવ સાહિત્ય

મંદિરના આ વિભાગમાં તમામ
ઉત્તમ લેખકોનાં વખણાયેલાં
પુસ્તકો તેમજ નિર્દોષ, રસીલી
અને બોધક કૃતિઓ મળી
શકે છે, લઘુશી કરતાં લાયક
ચોપડીઓ માટે ત્યાંજ લખો

સરનામું: ૧૮૦ કેળાંપીઠ સુરત.

સુસ્ત આવો, ત્યારે
જરૂર મુલાકાત લેશો.

જાલાં છોકરાંઓ,

આ ચોપડોનું નામ બરફી પુરી છે. બરફી તો તમે ઘણીવાર ખાધી હશે. બરફી પુરીની ન્યાત તો તમે જમ્યા હશે જ. એટલે આ વાત વાંચતાં તમારા મોંમાં પાણી છૂટે છે, ખરું કની ?

પણ તમારા જેવડી જ લીલી કરીને એક છોકરી હતી. તેને બરફી

પેંડા બહુજ ભાવે. મિઠાઈ જીએ કે
 ખુશ ખુશ થઈ જાય, અને તેના મ્હેં-
 માં પાણી છૂટે. એ લીલીની એક
 વાત છે. તે હું આજે તમને કહે-
 વાનો છું.

લીલી સાત-આઠ વરસની હતી.
 તે બધી વાતે ડાહો હતી. નિશાળના
 પાઠ બરાબર વાંચે. રોજ ચોકખાં
 કપડાં પહેરે. ઘરમાં કંકાસ કરે નહિ.
 રોજ બાને પગે લાગીનેજ સૂએ. તેને
 એક નાનો સરખો ભાઈ હતો. તે રડે
 ત્યારે તેનું ઘોડીઉં પણ તે હિંચોળે.

પણ તેને એકજ ભુંડી ટેવ. ગળ્યું
 ખાવાનું જીએ કે તે બીજું બધું ભૂલી

જાય. ઘરમાં શીરો કર્યો હોય તો લીલી
રાજી રાજી થઈ જાય. વેઠમી કરી
હોય તો કૂદાકૂદ કરો મૂકે. લાડુ, બિ-
રંજ કે ખાસુંદોનું પણ તેમજ. એવું
કંઈ હોય ત્યારે આંખો દહાડો તે
ખાવા જમવાનો જ વિચાર કરે.

લીલીની વરસગાંઠ માગશર મ-
હિને આવે. તમારી વરસગાંઠને દહાડે
તમે સારાં સારાં લુગડાં પહેરો છો
ને ? લીલીનું પણ તેમજ. તમારી મા-
ફક તે ઘરેણું પણ પહેરે. બહેનપ-
ણીઓને ઉબાણીએ તેડે. પોતાની
ઠોંગલીને શણગારે. ઠોંગલા સાથે
તેનાં લગન કરે. ને નાચી કૂદીને દ-

હાડો પૂરો કરે.

લીલીને આઠ વરસ પૂરાં થવા
આવ્યાં હતાં. આવતે માગશરે તેની
નવમી વરસગાંઠ હતી. એસતા વરસ-
થીજ લીલીએ તો તેનું ગાયન ગાવા
માંડ્યું. રોજ દહાડા ગણે. હવે ઢોઢ
મહિનો રહ્યો. હવે મહિનો રહ્યો. વળો
બાને રોજ પૂછે:

બા, બા, મારી વરસગાંઠ આવવાનું
થું કરશે ?

ત્યારે એની. બા કહે: હજી વર-
સગાંઠ તો આવે. આવે ત્યારે વાત.

બા, હું તે દિવસે મારાં ઝાંઝર
પહેરીશ, હાં !

તેની બા જવાબ દે: વારૂ બહેન,
પહેરજે.

તે દિવસે કની, બા, હું વહેલી
વહેલી ઉઠીશ, ને ખૂબ રમીશ.

એ સાંભળી તેની બા કહે: વારૂ,
ઉઠજે. ઉઠીને વહેલો નડાઈ લેજે ને
ચોકખી થજે, તથા ઠાકોરજીને પગે
લાગજે.

ખાણુ બા, તું તે દિવસે વેઢમી
કરશે, કે શીરો ?

એટલે બા કહે:

તારા બાપુજીને પૂછીશું, અને
તેઓ કહશે તે કરીશું, હોં બહેન !

એમ કહી તેની બા તેને ઠંડી

પાડતી.

એમ કરતાં કરતાં માગશર સુદ
આઠમ આવી. તે દિવસે રવિવાર
હતો, એટલે નિશાળે જવાનું તો
હતુંજ નહિ. લાલી તો સહવારે વહેલી
વહેલી ઉઠી. તેનો હરખ તો માયજ
નહિ. તેના બાપાજીએ તે દિવસે
બરફી પુરીનું જમણુ કરવા કહ્યું હતું.
લીલીને બરફી તો ઘણીજ ભાવે. સાથે
વળી પેંડા, કોપરાપાક, દુધીનો હ-
લવો ને માવાના ઘુઘરા પણ હોય.
એટલે એ બધું ખાવા મળશે, એવું
બાણી એ ખૂબ ખૂશ થતી હતી.

લીલીએ તો તે દિવસે નવાં

રેશમી લુગડાં પહેર્યાં. નવો નવો
 લીલો ચણીયો અને મુલાખી ભરેલી
 ચોળી. વળી તેણે જદ કરીને બા
 પાસેથી કબાટમાંથી ઓઢણી પણ
 કઢાવી અને પહેરી. જીંછી પગે ઝાંઝર,
 નાકે જડ, કાનમાં એરીંગ અને ગળે
 સોનાની કંઠી પહેર્યાં. પોતાની બહેન-
 પણી કાન્તા તથા તારાને તેણે જમવા
 બોલાવી. અને રમો-કૂદી નાચીને
 આખો દહાડો પૂરો કર્યો.

તે દિવસે સહવારે જમતાં લી-
 લીએ પેટ ભરોને બરફો ચેંડા ખાધા.
 સાંજે પાછી જમવા બેઠી ત્યારે પણ
 તેણે બરફી માંગી. પણ તેની બાને

લાગ્યું કે હવે લીલી વધારે બરફી
 ખાશે તો માંદી પડશે. લીલીએ જીદ
 કરી, છતાં તેણે તેને બરફી પેંડા વગેરે
 પીરસ્યું નહિ. લીલીને એકલાં દાળ-
 ભાત ખાવા પડ્યાં. પછી બધાં જમી
 રહ્યાં, એટલે વધેલા બરફી પેંડા બાએ
 રસોડાના ભંડારીઆમાં મૂકી દીધાં,
 તથા બધું સાફ કરી નાંખ્યું.

પછી બા પડોશમાં ગઈ. પડોશમાં
 રાધાની મા માંદી હતી. તેની ખબર
 લેવા તે ગઈ. જતાં જતાં લીલીને કહ્યું:
 લીલી, બહેન ! ભાઈ ઘોડીઆમાં ઉંઘે
 છે. પાસે તારી પથારી કરી છે. ભાઈ
 રડે તો તેને હિંચોળજે. તને બહુ ઉંઘ

આવે, તો સૂઈ જશે.

એમ કહીને બા ગઈ. લીલી ભા-
ઈના ઘોડીઆ પાસે બેઠી. કીકો ઉંઘતો
હતો, છતાં તે અમથી અમથી હિંચો-
ળવા લાગી. પણ તેને રહેન પડતું ન
હતું. તેનું ચિત્ત બરફીમાં હતું. સાંજે
બરફી ખાવા ન મળી, તેથી તેને ગુરસો
આવ્યો હતો. આજે મારી વરસગાંઠ!
હું જ બરફી વગર રહું? એમ તેને
થતું. છેવટે તેનો જીવ રહ્યો નહિ. તે
ધીમેધીમે રસોડાના ભંડારીઆ આગળ
ગઈ. રસોડામાં કોઈ નહોતું. તેના બા-
પાજી દિવાનખાનામાં કોઈ માણસો
સાથે વાત કરતા હતા. તેણે ભંડારીઉં

ઉઘાડ્યું ને બરફીપેંડાની ટોપલી કાઢી,
તેમાંથી એક બે બરફી, એક બે કોપ-
રાપાક ને બે ત્રણ પેંડા લીધા. પછી મુ-
ષયૂષ તે પોતાની પથારી આગળ ગઈ
ને બેઠી બેઠી ખાવા લાગી.

એટલામાં તેનો બાઈ જાગ્યો,
અને તે “એં એં એં” કરવા લાગ્યો.
લીલીએ તેને હિંચકો નાંખવા માંડ્યો.
હિંચકો નાંખતો જાય અને હાસરડું
ગાતો જાય. એમ કરતાં તે બગાસા
ખાવા લાગી. માણસને બહુ ઉંઘ આવ-
તો હોય તો તેને બગાસા આવે.
લીલી આખા દહાડામાં કૂદી નાચીને
થાકી ગઈ હતી. પોતાની બહેન જણીઓ

સાથે તે બહુજ રમેલી. એટલે તેને
 ઉંઘ આવવા માંડી. તે પથારીમાં પડી,
 અને દોરી ખેંચવા લાગી. એમ કરતાં
 કરતાં તેની આંખો ઘેરાવા લાગી. પણ
 એટલામાં તેને પાંખોનો ફડફડાટ સંભ-
 ળાયો. તેણે જોયું તો બારી પર એક
 પોપટ ઉડતો ઉડતો આવીને બેઠો
 હતો. તે એને ધારીને જીએ છે, એટ-
 લામાં તો પોપટ ઉડીને તેની પથારી
 પાસે આવ્યો ને એક બરફી પર
 ઝડપ મારી. બરફીનો ટુકડો ચાંચમાં
 લઈ તે ઉડીને બારી પર બેઠો. લીલી
 તરત દોડીને બારી પાસે ગઈ, એટલે
 તે ઉડીને નીચે વાડામાં બેઠો. લીલીએ

તુરત બારોએથી ભુસ્કો માર્યો અને
 પોપટને પકડવા દોડી. જેમ જેમ
 પોપટ આગળ જાય તેમ તેમ લીલી
 પાછળ દોડે. એમ કરતાં કરતાં બંને
 બહુ આગળ, છેક જંગલમાં નીકળી
 ગયાં. થાકેલીપાકેલી પણ લીલો દોડતી.
 પોપટ પણ થોડે ઊંડે. વળી ઝેસે.
 વળી લીલી પાસે આવે એટલે થોડે
 ઊંડે. એમ કરતાં કરતાં તે ઘણે ઘણે
 દૂર લીલીને ખેંચી ગયો. લીલીથી
 બરફીનો લોભ મૂકાયો નહિ અને તે
 દોડતીજ ગઈ.

એટલામાં અચાનક પોપટ ગુમ
 થઈ ગયો. લીલી આમ તેમ જોવા

લાગી, તો સામે એક મોટો દરવાજો
 દેખાયો. દરવાજો ખુલ્લો હતો. વધારે
 બારીકીથી જોયું તો તે એક મોટા
 કોટ*નો દરવાજો હતો. પેલો પોપટ
 એ દરવાજામાંથી અંદર ઉડી ગયો
 હશે એમ લીલીને લાગ્યું. એટલે તે
 જરા ખમચાઈ ને ઉભી રહી. એટ-
 લામાં તો તેનાથો બોલાઈ ગયું:
 'ઓહોહો ! આ શું ?

તે આમ બોલી તેનું કારણ હતું.
 તેની નજર કોટ પર કરી એટલે તેને
 લાગ્યું કે કોટ ઈંટનો બનાવેલો નહોતો.
 પછી બરાબર જુએ છે તો કોટની

ઈંટ મોટા મોટા મેસુરના કકડાઓથી
 ચણેલી હતી. અહાહા ! કેવા રૂપાળા
 મેસુર ! કોટની ઉપર કાંગરા હતા.
 તે પણ ઉભા મેસુર મૂકીને બનાવ્યા
 હતા. કોટમાં જે દરવાજો હતો, તે
 દરવાજાના બારણાં મોટા ઠોરના બના-
 વેલા દેખાતા હતા. તેને ઉઘાડવા
 માટે કડાં જોઈએ, તે કડાં સકકર-
 કડાં જેવા લીલીને દેખાયાં. દરવાજા
 પર તોરણ હતું. સુતરફેણીની દોર-
 ડીના તે તોરણ પર ખાંડના રમકડાં.
 લટકતાં હતાં. તેમાં હાથી, ઘોડા, વાઘ
 સિંહ, બકરા, પુલ, ખ્યાલા વગેરે
 હતાં, પણ બધાં ખાંડનાંજ. દિવા-

ળીમાં એવા ખાંડનાં રમકડાં મળે છે
તે તમે જોયાં હશે.

લીલી તો આ જોઈને છકજ થઈ
ગઈ. ઓહોહો ! આ બધું શું ? તેને
દરવાજામાંથી અંદર જવાનું મન થયું.
દરવાજા ઉઘાડા હતા અને “ અંદર
જવાની મનાઈ છે ” એવું કંઈ લખેલું
નહોતું. વળી ત્યાં કોઈ સિપાઈ પણ
બેઠો નહોતો. ઐ મોટી ખાંડની ખુર-
શીઓ પડી હતી, પણ તે ખાલી હતી.
લીલી તો અંદર પેઠી.

અંદર જાય છે તો જ્યાં જુએ
ત્યાં અજાયબી જ અજાયબી. રસ્તા
નરદમ માવાના હતા. રસ્તાઓની

આજીબાજી ઘર આવેલા હતા. તે ઘર
કોઈ ખાંડનું, તો કોઈ ગોળનું. કોઈ
મેસુરનું તો કોઈ બરફીનુંજ. કોઈક
કોઈક ઘેબરનું તો કોઈક મોનઠારનું.
ઓટલાઓ ઘણુંખરૂં શીરાના હતા. ર-
સ્તા પર ક્યાંક ક્યાંક ઝાડ હતા. તે
ઝાડનાં થડ ને ડાળાં શેરડી જેવાં દેખાય.
તેમાં પડેલી તડ કે કાણુંમાંથી મીઠો
રસ ઝર્યાં કરે. (ફળની જગાએ) તેાં
કોઈક પર લાડુ, કોઈક પર ગુલાબ-
જાંબુ, કોઈક પર મીઠી કળી, કોઈક
પર નાનખટાઈ લટકે. રસ્તે જતા આ-
વતા ઘોડા, ગાય, બકરાં પણ બધાં
ખાવાની વસ્તુઓનાંજ. પુંછડીઓને

ઠેકાણે સૂતરફેણી. આંખને ઠેકાણે પ-
તાસાં. ઘોડાઓ ઘણુંખરું કોપરાપા-
કનાં હંખાતા. ગાય પેંડાજેવો લાગતી.
બધા આમ તેમ પડેલા દુધીના હલવાને
ઘાસ ગણી ચરતાં હતાં.

લીલી તો જોતી જોતી આગળ
ચાલી. તેની નવાઈનો પાર નહોતો. ઓ
બાપરે ! આ તે કયો દેશ છે ? અહિં
રહેવાની કેવો મઝા પડે ! બસ બધું
ખાવાનું જ ખાવાનું, ને ગળ્યુંજ ગળ્યું !
ઘરની પાસે મોરીઓ હતી તેમાં હુંકાણું
દુધ વહેતું જણાયું. કોઈ કોઈ ઠેકાણે
પુવારા હતા. તેમાંથી દાડમનું શરબત,
ગુલાબનું શરબત, અંજીરનું શરબત જ

હિડતું હતું. હોજમાં પાણીને ઠંકાણે
શરબત, દૂધ, મઠો, બાસુંદી વગેરેજ
દેખાય. બસ જ્યાં જુએ ત્યાં મિઠાઈ,
મિઠાઈ ને મિઠાઈ જ.

હજી કોઈ માણસ નજરે નહોતું
પડ્યું. પેલો પોપટ પણ દેખાતો ન-
હોતો. એટલે લીલી તો દોડતી દોડતી
આગળ જ ચાલી. થોડેક દૂર ગઈ એ-
ટલે ચાર દિશામાં ચાર રસ્તાઓ જતા
જણાયા. હવે ક્યાં જવું તે વિષે લીલી
વિચારમાં પડી. ચાર રસ્તાના વચલા
ચોકમાં એક ચોતરો બનાવેલો હતો.
તે મુંબાઈગરા હલવાનો લાગ્યો. તેના
પર તે થાક ખાવા ઁઠી, અને હવે કંઈ

બાળુ જવું તેનો વિચાર કરવા લાગી.

તે થોડીક વાર બેઠી હશે, એટલામાં તો તેની નજરે એક કૌતુક પડ્યું. તેણે આ મિઠાઈનગરીનાં માણુસોને જોયાં. તેઓ આમથી તેમ જતાં હતાં. એક બે જણાં ચોતરા પાસે આવ્યાં. એટલે લીલીએ જોયું કે એ માણુસો પોતાના જેવાં નહોતાં-મિઠાઈનાંજ બનેલાં હતાં!!! તે લોકોનાં હુગડાં તેને વેઢમી જેવાં લાગ્યાં! ઘોળા હુગડામાંથી અંદરનો ગોળદાળનો રાતો ભાગ જણાઈ આવતો હતો. કોઈ કોઈના હાથમાં રેવડોની લાકડીઓ હતી. કોઈ કોઈ પાસે છ-

ત્રીઓ હતી તેના પણ દાંડા ગગન
ગાંઠીઆ જેવા, ને ઉપરનું કપડું
ગોળપાપડી જેવું લાગ્યું.

પેલા મિઠાઈયા માણસો તો
જોઈએ તેટલા આમથી તેમ જતા
હતા. ધીમે ધીમે તેમનો અવરજ-
વર વધતો જતો હતો. લીલોએ
ઘેઠાં ઘેઠાં તે જોયા કર્યું. કોઈ વાર
કોઈ ઘોડા પર ઘેસીને જતું તો કોઈ
બળદની ગાડીમાં જતું. કોઈ કોઈ વાર
સિપાઈઓ પણ આમ દોડાદોડી કરતા
જણાયા. આ સિપાઈઓ ખાસ કરીને
મજબૂત ઠોરના બનેલા દેખાયા. અને
તેમની કમ્મરે અણિદાર તલ્વારો

હતી તે નકકર ગોળપાપડી જણાઈ.
 લીલી તો આ બધું જોઈ જોઈને એવી
 અજાયબીમાં ગરકાવ થઈ ગઈ કે તેને
 કશું સૂઝજ ન પડે. પેલો પોપટ પણ
 દેખાતો નહોતો. હવે ક્યાં જવું તે
 પણ તેને સમજતું ન હતું.

એવામાં એક બુઢ્ઢા કાકા (જેમનું
 શરીર પોચું પોચું શીરાનું બનેલું દે-
 ખાયું) હાથમાં એક ગુલછડોની લાકડી
 લઈને ચાલતા ચાલતા ચોતરા પાસે
 આવ્યા. ઘડપણને લીધે તેમને થાક
 ચઢ્યો હતો એટલે ચોતરા પર લીલીથી
 થોડે દૂર બેઠા. આ બુઢ્ઢા કાકા જવાબ
 દેશે એમ ધારી લીલીએ પૂછ્યું: કાકા,

આ ક્યું ગામ છે ?

કાકાએ પોતાના જલેખીના ચ-
શ્મા કાઢીને લીલી સામે જોયું. પછી
તેમણે જવાબ દીધો: આ ગામ તો
બરફીનગર કહેવાય છે. કોઈ કોઈ વાર
બરફીપુરી નામ પણ વપરાય છે. તું
ક્યા દેશથી આવે છે ?

લીલીને તો કંઈ જવાબ દેવાની
સમજ પડી નહિ. પણ ડોસા કાકા
ઊરફે શીરાને આટલે પાસે જોઈ તેની
જીભડી વલ્લવલ્લવા લાગી. દોડવાથી તેને
થાક લાગ્યો હતો તેમજ ભૂખ પણ
લાગી હતી. શીરાની મધુર સુગંધથી
તેના મ્હોંમાં ખાણી છૂટ્યું. અને કોણ

જાણે તેને એકદમ શું થઈ ગયું, તે તેણે
ડોસાકાકાનો હાથ પકડીને ખેંચ્યો.
શીરાનો બનેલો હાથ એકદમ શરીર-
માંથી નીકળી આવ્યો, અને લીલીએ
તો તેના ડબ્બુસા મારવા માંડ્યા.

પણ એટલામાં તો ત્યાં હોહો થઈ
ગઈ. ડોસાએ “કોઈ બચાવો કોઈ
બચાવો ” એમ બૂમાબૂમ કરી મૂકી.
આસપાસથી એકદમ ઠોરીઆ સિપા-
ઈઓ દોડી આવ્યા, અને ચોતરાની
આસપાસ ફરી વળ્યા. બીજા પણ ર-
સ્તે જતા આવતા માણસો ઉભા રહ્યા
અને “પકડો, પકડો” “એ કોણ છે !”
“ ખાઉધરું રાક્ષસ છે ! ” “ પકડો ”

એમ કરવા લાગ્યા. સિપાઈઓએ એકદમ લીલીને પકડી. શીરાડોસાનો હાથ તેણે અડધો ખાધેલો ને અડધો તેના હાથમાં હતો. સૂતરફેણીની દોરડી વડે લીલીના હાથ સિપાઈઓએ બાંધ્યા. લીલી તો ગભરાઈ ગઈ. પણ કરે શું? અતિશય ખાઉધરાપણાથી આપણે સપડાયા એમ તેને થયું. હવે ઉપાય નહોતો. લીલીને પકડીને સિપાઈઓ તો ચાલ્યા. સિપાઈઓના જમાદારે રૂપાળાં ઘેબરનો ફેંટો બાંધેલો હતો. તે બોલ્યો; આપણે એને રાખજી પાસે લઈ ચાલો.

લીલી બિચારી આખે રસ્તે રડતી

રડતી ચાલી. તે કરગરતી હતી કે:
ભાઈઓ, મને માફ કરો. હું તો પ-
રદેશી છું. મને કંઈ ખબર નથી. પણ
સિપાઈઓ સાંભળેજ શાના ? ઉલટું
જમાદારે પોતાની ગોળપાપડીની તલ-
વારથી લોલીને એક નાની થાપટ લ-
ગાવો ને ચૂપ રહેવા કહ્યું. પછી તેને
કેદમાં પૂરી. કેદની કોટડો મુંબાઈગરા
હલવાની બનાવેલી હતો.

લોલી બિચારો ત્યાં રડતી રડતી
ઐસી રહી.

એમ કરતાં કરતાં એકાદ કલાક
નીકળી ગયો, એટલે દુમદુમ નગારાં
વાગવાનો અવાજ સંભળાયો. લોલીની

કોટડી બહાર પેલો જમાદાર બોલ્યોઃ
ચાલો, દરબારમાં રાજજી પધાર્યા.
પેલી લુચ્ચી ખાઉધરણુને બહાર કાઢો.

લીલીની કોટડીના હલવાઈ બા-
રણું ઉઘડ્યા. સિપાઈઓ તેને લઈ
ચાલ્યા. લીલો રડતી રડતી તેમની
સાથે ગઈ. થોડી વારે તેઓ દરબારી
મહેલમાં આવી પહોંચ્યા.

એ મહેલ માલપુડાનો બનાવેલો
હેખાયો. જે મોટા ઓરડામાં લીલીને
લઈ ગયા તેની અંદર ખાંડની ખુર-
શીઓ પર બધા મોટા મોટા અમીર
ઉભરાવો બેઠેલા હતા. કોઈ ઘઉંના દ-
ળનો, કોઈ ચોખાના દળનો, કોઈ મગના

દળનો, કોઈ લાપશીનો, કોઈ મીઠી
 સેવનો-એમ બધા બનેલા હતા. છેક
 નાકે એક મોટું સિંહાસન હતું. તે
 મોટી માવાની ધારી હતી. તેનો ઘાટ
 બરાબર બેસવા જેવો: માથે હલવાની
 રૂપાળી છત્રી, મેસુરની જાળી પર
 નાના નાના લાડુ ગોઠવેલા એવો કઠેરો,
 અને અંદરબેઠેલો એક ડુંડાળો માણસ.
 તેને લીલીએ રાજા તરીકે માન્યો.
 આ મિઠાઈયા રાજાજી સર્વોત્તમ
 મિઠાઈ ઉરકે બદામપાકના બનેલા
 દેખાયા.

જમાદાર અને સિપાઈઓએ
 બિરંજની બનાવેલી જમીન પર સૂઈ

જઈને રાજાજીને સલામ કરી. એકે
લીલીને ઠોંસો મારીને કહ્યું: તું પણ
પગે લાગ.

નછૂટકે લીલી પગે લાગી.

ડુંડાળા રાજાજી તરફ જોઈ જમા-
દાર બોલ્યો: મહારાજ ! આ કોઈ
પરદેશી છોકરી છે. કોટ પાસેના
ચોતરા પર તે બેઠી હતી. ત્યાં તેની
જોડે ચોતરા પરજ એક ઘરડો બ્રાહ્મણ
શીરાશંકર બેઠો હતો. તેનો હાથ તે
ખાઈ ગઈ છે, મહારાજ. માટે એને
સજા થવી જોઈએ.

રાજાજી ઉભા થયા. તેમણે
લીલીને પૂછ્યું: છોકરી, તેં કેમ એવું

કર્યું ?

જવાબમાં લીલી તો રડવા લાગી.

થોડીવાર રાજજી મુંગા ઉભા રહ્યા. પછી જરા હસ્યા, અને બોલ્યાઃ આ છોકરી કંઈ સમજતી નથી. ફક્ત ખાઉધરી જણાય છે. એને ત્રણ દહાડા કેદમાં રાખો. દહાડામાં ત્રણ ત્રણવાર એને ફક્ત બરફી ખાવા આપજો. ત્રણ દહાડા બરફી. ત્રીજે દહાડે એને પાછા અહિં લાવજો.

ઓહોહોહોહો ! આ મોટી સજા ! લીલીને થયું કે હું અમથીજ બીતી હતી. આ તે સજા કે મજા ! વાહ, બાઈ

વાહ ! આ તો ભાવતું હતું ને વૈદે
કહ્યું ! આપણે તો રોજ બરફી જ બરફી
ખાવાને મળવાની.

એમ તે વિચાર કરતી હતી,
એટલે સિપાઈઓ તેને પકડીને જેલની
કોટડીમાં લઈ ગયા. પછો તે કોટડીમાં
બરફીનો એક ઢગલો સિપાઈઓ કરી
ગયા. લોલો તો એકલી પડી એટલે
બરફી ખાવા લાગી. તેણે પેટ ભરીને
બરફી ખાધો. પછી બીજી વાર ખાવા
બેઠી ત્યારે તેને થયું કે આ વેળા બરફી
ને બદલે શ્રીખંડ કે લાડુ હોત તો કેવું
સારું ! પણ તેને તે કોઈ આપે તેમ ન-
હોતું. એટલે ન છૂટકે તેને બરફી ખાવી

પડી. આ વેળા તેને બરફીમાં બહુ સવાદ ન લાગ્યો. પણ પેટ ભરવા જેમ તેમ ખાધી.

પછી બીજે દિવસે પણ તેને બરફીજ ખાવાની હતી. આ વેળા તો તેને બરફી ખાવાનું બહુ વસમું લાગ્યું. તેને જરાયે તે ભાવી નહિ. જાણે ઓસડ ખાતી હોય તેમ તેણે બરફી ખાધી.

તે દિવસે સાંજે તો બરફીને જોઈને તેને ગભરામણુ છૂટવા લાગી. એક વાર સિપાઈ કોટડીમાં આવ્યો. તેને તેણે બરફીને બદલે મઠો કે બિરંજ આપવા કાલાવાલા કર્યા. પણ

તેણે કહ્યું: તને રાજાજીએ બરફી ખવ-
ડાવવા હુકમ આપ્યો છે. એટલે
બરફીજ આપવામાં આવશે.

બિચારી લીલીએ ત્રોળે દહાડે
નકોરડો અપવાસ કર્યો. તેનાથી
બરફી સામે જોવાતું પણ નહોતું. હવે
જાણે આખી જાંદગી સુધી બરફી
ભાવવાની નથી એવું તેને થઈ ગયું.
હતું. કેદ જાણીને તેને બીજી કશી
અગવડ નહોતી. ફક્ત બહાર જવાનું
નહિ અને બરફી શિવાય કંઈ ખા-
વાનું નહિ. પણ બરફી સામે તો
જોતાં ચે ‘ઓકારી’ છૂટતી.

એમ કરતાં કરતાં ત્રણ દહાડા

પૂરા થયા. ચોથે દહાડે નગારાં વાગ્યાં,
એટલે સિપાઈઓ લીલીને કાઢીને
દરબારમાં લઈ ગયા. દરબાર આગળ
જેવોજ હતો. બધા રાજાજીને પગે
લાગ્યાં. પછો જમાદાર બોલ્યો: મહા-
રાજ, આ પેલી ખાઉધરી છોકરી
હાજર છે.

રાજાજીએ લીલી સામે જોયું ને
બોલ્યા: કેમ છોકરી ! તને સરસ બરફી
ખાવા મળી હતી ને ! તને ભાવી કે ?

રાજાજી બહુ નરમાશથી બોલ્યા,
એટલે લીલીને તો હિંમત આવી.
તે બોલી: ના રે રાજાજી ! હવે તો મારી
આખી જીંદગીમાં હું બરફી નથી

ખાવાની !

રાજાજી પૂછે છે: કેમ વારૂ !
તને ખરફી ન ભાવી ?

હાહા બોલી: ઓ રે બાપરે !
એક દહાડો તો ભાવી. પણ બીજા
ત્રીજા દિવસથી તો તે ખાતાં ગભ-
રામણજ છૂટી !

રાજાજી બોલ્યા: તને તો ગળ્યું.
બહુ ભાવે છે ને ! પછો એમ કેમ
થયું ?

હાહા કહે: ના રે ના ! હવે તો
કંઈ ગળ્યું ભાવતું નથી. કંઈ ખાડું,
ખાઈ હોય નહિ, તો ગળ્યું ભાવે
નહિ. ને થોડું થોડું હોય તોજ ભાવે.

રાજાજીએ પૂછ્યું: ત્યારે તને આ દેશમાં રહેવાનું ગમશે ને ?

લીલી કહે: ના રે ના ! મારે તો મારે દેશ જવું છે. ત્યાં તો મને ખાટું ખારું ખાવા પણ મળે.

લીલી આ બોલતી હતી એટલામાં એકદમ એક સિપાઈ બહારથી તે ઓરડામાં દોડી આવ્યો. તે બહુ હાંફતો હતો. રાજાજીને પગે લાગ્યા કર્યા શિવાય તે બોલ્યો: મહારાજ ! જલ્દી કરો ! દુશ્મનો આપણા પર ચઢી આવ્યા છે. તેમનું લશ્કર કોટથી લાખ માલપુડા જેટલુંજ દૂર હશે. નોત-નોતાંમાં તે હલો કરશે. ડુકમ કરો,

મહારાજ, હુકમ કરો.

રાજાજી એકદમ ઉઠીને ઉભા થયા. તેમણે સૂતરફેણીની દાઢીવાળા પ્રધાનજીને કહ્યું: પ્રધાનજી જાવ આપણા સેનાપતિને હુકમ કરો કે લાડવા, ગુલાબજાંબુ, મલાઈ, મઠો તથા હલવો, દળ વગેરે લઈ સિપાઈઓ સાથે એકદમ કોટ પર જાય. દરબાર ખરખાસ્ત થાય છે. ચાલ રે છોકરી, તું મારી સાથે.

એમ કહી રાજા લોહીને લઈ ને ખાનગી મહેલમાં ગયા. ત્યાં નરદમ દુધીના હલવાનાં બનેલાં રાણીજી બેઠાં હતાં. રાજાએ રાણીજીને કહ્યું: રા-

ણીજી ! આ છોકરીને ખાવાનું આપો.
હું થોડી વારમાં આવું છું.

એમ કહી રાજા તો ગયા.

રાણીએ લીલીને ખાવાને માટે
એક મોટો થાળ આપ્યો. ઠોરના
બનાવેલા થાળમાં લાડવા, ગુલાબ
જાંબુ, વેઢમીના દડીઆમાં ભરેલા
શિખંડ ને દુધપાક, દરેક જાતનાં દળ,
શોરો, જલેબો વગેરે સઘળું હતું. પણ
બધું ગળ્યુંજ ગળ્યું. ભૂખી હતી એ-
ટલે જેમ તેમ લીલીએ કટાણું મ્હોં
કરીને થોડું ખાધું.

અડધો કલાક થયો એટલે રાજા
આવ્યા. તેમણે લીલીને કહ્યું: ચાલ

છોકરી, એક ગમ્મત બતાવું ! સાથે ચાલ.

પછી રાજાજી ને લીલી બંને ગયા. કોટની પાસે રાજાનો એક મોન-ઠારો મહેલ હતો. તેનો અગાશી પર બંને ગયાં. ત્યાંથી લીલી જુએ છે, તો કોટ પર “બરફીપુરી” શહેરના બધા સિપાઈઓ હાથમાં ટોપલે ટોપલા (ટોપલા પણ સકરપારાના સ્તો) લઈને ઉભા હતા. સૌ ટોપલામાં તરેહવાર મિઠાઈ હતી. કોઈ કોઈ પાસે મોટાં તપેલાં હતાં.

દૂર નજર કરી તો લીલીને દુશ્મનના લશ્કરના ટોળેટોળાં આવતાં

જણાયાં. જોત જોતામાં તેઓ કોટની
 લગોલગ આવી પહોંચ્યા. તેઓ સહે-
 જજ દૂર હશે એટલામાં એકદમ એક
 રણશિંગુ પુંકાયું. રણશિંગુ પુંકાતાંજ
 સિપાઈઓએ પોતાનું કામ શરૂ કર્યું.
 તેમણે પોતાના મિઠાઈના ટોપલા દુ-
 શ્મનોના મ્હોં આગળ ફેંકવા માંડ્યા.
 છેક તેમના ડીલ પર પડે નહિ, તેમ
 કોટની છેક પાસે પણ નહિ. દુશ્મ-
 નોની સામે તો લાડુ ને ધારો, પેંડા
 ને બરફી, લાપશો ને મેસુરના વરસાદ
 વરસો રહ્યા. બાસુદી ને મઠા ને દુધ-
 પાકની છોળો ઉછળવા લાગી. દુશ્મ-
 નના સિપાઈઓ તો આ જોઈને લઠ-

વાનું ભૂલીજ ગયા. અને જેના હાથમાં
જે આવ્યું તે ઝપાટાભેર ખાવા લાગ્યા.

હોહો તો એ બધું જોઈજ રહી.
તે રાજાજીને પછવા લાગી: રાજાજી!
રાજાજી! આ બધી મિઠાઈ આમ કેમ
હુંટાવો છો? એમ તો દુશ્મન ખાઈ
પીને તાજ થશે! અરેરે! હવે શું
થશે?

એટલે રાજાજી હસીને બોલ્યા
તું જો તો ખરી! ખરો ગમ્મત તે
હવે થશે.

બીજા બાજુ કેટ પરથી સિપાઈએ
ગોળપાપડી ને રેવડા, ઘેબર ને અમૃત-
પાક ને જાતજાતનાં દળનો વરસાદ

વરસાવી રહ્યા હતા. દુશ્મનના સિ-
પાઈઓ આડું તેડું જોયા વગર ભૂખ્યાં
ડાંસ કે દુકાળીઆ પેઠે તે બધું અડા-
વ્યાજ જતા હતા.

આમ અડધો પોણો કલાક થયો
એટલે એ મિઠાઈના દારૂગોળાએ
ચમત્કાર બતાવ્યો. કેટલાને આ-
ફરો થવાથી તેઓ ભોંય પર પડી
આળોટવા લાગ્યા. કેટલા ઓ ઓ
કરતા ઉલ્લટી કરવા લાગ્યા. કેટલાક
ખૂબ ચણાદળ ખાનારા જાજરૂ દોડ્યા.
કેટલાક પેટમાં ભાર વધો જવાથી
ફસાઈને બેસી પડ્યાં. બધાનાં પેટ
પુલો પુલીને તુમડાં જેવાં થઈ ગયાં.

તથા હોડાદોડ નાસાનાસ ને હોહા
મચા રહ્યા.

હીહી તો આ બધું જોઈને
સડકજ થઈ ગઈ: ઓ આપરે ! આ-
વડું મોટું લશ્કર મિઠાઈ ખાવાથી
હારો ગયું ! બહુ મિઠાઈ ખાધાનું કેવું
પરિણામ !

તે રાજાજીને કંઈ કહેવા જતો .
હતો એટલામાં તેની નજરે વળી એક
કૌતુક પડ્યું. તે જે અગાશીમાં ઉભો
હતો તેના કઠેરા પર પેલો પોપટ
ઢબાયો. ઓ ! ઓ ! પોપટ ! પોપટ !
કરતી તે તેને પકડવા દોડી. તેના
ઘાંટાથી પોપટ ઉડી ગયો અને તે

પણુ ગભરાટમાં ઉથલી પડી. ઓ
બાપરે—એમ તે બૂમ પાડી ઉઠી,
એટલે તો—

એટલે તો તેની આંખ ઉઘડી
ગઈ. જુએ છે તો તે પોતાની પથા-
રીમાંથી ગબડીને નીચે પડી હતી.
પાસે ઘોડીઉં હતું.

તેની બા પાસે પથારીમાં બેઠી
બેઠી ચાદરને ઠીંગડું મારતી હતી.

ઓ બાપરે ! એવી તેની બૂમ
સાંભળીને બા તેની પાસે દોડી આવો.

શું થયું બેટા ? શું થયું ?

ઓ બારે ! ઓ બારે ! પેલા
લશકરનું શું થયું હશે ? ઓરે મારું

માથું દુઃખે છે રે !

તેની બા બોલી: સૂઈ જા, બેટા
સૂઈ જા ! જો તેં થું કરવા બોલ
બરફી લઈને ખાધો ? ને મને પછ્યા
વગર ! તને કેટલો બધો તાવ આ-
વ્યો છે ! ચાલ, ઉંઘો જા. હાં !

એમ કહી બાએ તેની પોઠ થા-
બડી ને પંપાળી.

પથારી પાસેજ એક બે કકડા
બરફી પડી હતી. લીલીએ ધ્રશકાં ખાઈ
રડી દેતાં કહ્યું: બા ઓ બા ! આ
બરફી અહિંથી લઈ લે. એને ફેંકી દે.

ફેંકી દઉં છું, હાં મા ! ચાલ, તું
સૂઈ જા ! જો, હું એક ગીત ગાઉં છું.

એમ કહી બરફીની કચ્ચરો બા-
રીએથી ફેંકી દઈને બાએ ગાયું:

મારી લીલી જ્હેન છે બહુ છોટી જો.
પણ ડહાપણમાં મોટી જો!
એની આવેપીવે ખંત ઝાઝી જો.
થોડી બરફી મળે તો રાજી જો.

આંખે આવશે કેરી
ને
વાર્તા કહીશું વહેલી

દરેક બાળકના હાથમાં મૂકવા લાયક

સોનાકુમારી

તમને દાડમ ભાવે છે ? દાડ-
મનો ખાટોમીઠો રસ કેવો સરસ
લાગે છે ? સૌથી સરસ દાડમ મ-
સ્કતથી આવે છે.

પણ મનોહર દેશના રાજને
ત્યાં જે દાડમ થતાં તેવાં તો દુનિ-
યામાં બીજે કશે ન મળે. એ
દાડમની ચોરીકરનાર સોનાનું પંખી
કેવી રીતે પકડાયું અને માળીના
છોકરા છોટમની બહાદુરીથી ઉંધ-
ણશી બદુબર કેવો છતાયો તેની
વાત આજ બીબાંમાં છાપી છે.

કિંમત માત્ર આના ચાર

ગાંડીવ સાહિત્ય મંદિર

આળસાહિત્યનો ગાંડીવટંકાર

ગુજરાતના આળસાહિત્યમાં રહેલો પહેલો નંબર આવી ગયેલાં, વિભાગ્યતના પુસ્તકો સાથે દરરોજી જીવે જીવે રૂપાણાં પુણ, બગાડ કાગળ, મનોદર છપાઈ ને પતથરી બાંધણીવાળાં પુસ્તકો, શરીર સરળ ને આકર્ષક, વિષય બોધક અને મનોરંજક, ઇનામના મેળાવડાઓ માટે અનિવાર્ય અને આકર્ષક પુસ્તકો, પત્રોએ, વિદ્વાનોએ ને સૌ વિદ્યા-ધિકારીઓએ વખાણ્યા છે, સરકાર તરફથી ધણીય મંજૂર થયેલાં છે અને ખીજા મનાં બાપ છે.

ટોલ્સટોયની પ્રજા વાતો	૦-૪-૦
બકુલ	૦-૬-૦
ખીરબલનો બન્ધુ	૦-૮-૦
મૃગખરાજ (ટોલ્સટોય)	૦-૮-૦
નીલમ	૦-૬-૦
ભીષ્મ અને યુધિષ્ઠિર	૦-૪-૦
આળવિહાર	૦-૧૨-૦
જય બજરંગ	૦-૬-૦
વાઘોનું વન	૦-૪-૦
બદુરહાર	૦-૪-૦
બરફીપુરી	૦-૫-૦
સોનાકુમારી	૦-૪-૦
તોફાની ટીપુડો	૦-૬-૦
ભક્ત સુદામો	૦-૫-૦
ધુપસળી	૦-૪-૦

આજેના એક મેટ મંગાવી શુભો અને ખાતરી કરો. આળકો ને બાળાઓમાં લંદાણી કરવા માટે અનુપમ છે.

લખો:—

ગાંડીવ સાહિત્ય મંદિર
કેળાંપીક, સુરત

